

İZMİR'DE YAYINLANAN TIP DERGİLERİNİN TARİHÇESİ

I. Yayınlanması Sona Ermiş Dergiler (*)

THE HISTORY OF MEDICAL JOURNALS PUBLISHED IN IZMIR

I. The Journals that are out of print.

Eren AKÇİÇEK
Ragıp KAYAR

SUMMARY

36 Medical Journals have been published in Izmir between 1908–1991 as far as we can find out. 18 of them have been out of print (% 50). Only 3 (% 16.7) of 18 Journals that are still on print older than 25 years. This research suggest that the number of the readers is insufficient to support and to encourage the level of journals in Izmir although the efforts of investigators and medical authors are quite satisfactory.

(Key Words: Issue, Periodicals)

ÖZET

Mevcut kaynakların incelenmesi sonucu 1908–1991 tarihleri arasında İzmir'de 36 dergi çıkarıldığı, bunlardan 18'inin bir süre sonra kapandığı, ancak 18'inin (% 50) çıkarılmakta olduğu ve bunlardan yalnızca 3'ünün (% 16.7) 25 yıldan eski olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma İzmir akademik çevrelerinin yeterli yayın çabası göstermekte olduğunu, ancak bu çabalara duyarlı okuyucuların henüz yeterli sayıya ulaşmadığını düşündürmektedir.

(Anahtar Sözcükler: Mecmua, Periodik)

Bu yazının amacı İzmir'de Tıp dergiciliği alanında geçmişte ne gibi çabalar bulunduğunu ve günümüzdeki dergilerin hangi güçlükleri aşarak bugüne eriştiklerini gözler

önüne sererek gelecekteki yönelimlere biraz olsun ışık tutmaktır.

Bu yazının amacı Türk Tıp Dergilerinin Tarihçesini aktarmak değildir. Yazıya ekle-

(*): Bu yazının ikinci bölümü "Yayınlanmakta olan Tıp Dergileri" ismi altında gelecek sayıda yeracaktır.

Namik Kemal Mentеш Gastroenteroloji Kliniği

Ege Tıp Fakóltesi Bornova – İZMİR

(Uz. Dr. E. Akçiçek)

1. Genel Cerrahi Kliniği

SSK Tepecik Hastanesi – İZMİR

(Doç. Dr. R. Kayar, Kli. Şefi)

Yazışma: Uz. Dr. E. Akçiçek

nen Osmanlı ve Türk Tıp Dergilerine ilişkin kısa tarihi bilgiler tamamlayıcı niteliktedir. Araştırmamızın burada yeralan ilk bölümünde geçmişteki, gelecek sayıda yayınlanacak bölümünde ise günümüzde İzmir'de yayınlanmakta olan tıp dergileri incelenmektedir.

OSMANLILARDA ve TÜRKİYE'DE TIP DERGİLERİNİN KISA TARİHÇESİ

Ülkemize matbaanın geç girişi (1727), gazete ve dergilerin de çıkmasını geciktirmiştir. İlk gazeteler "Takvim-i Vekayi" 1831'de, "Tercüman-ı Ahval" ise 1860'da yayınlanmaya başlamıştır.

İlk tıp dergimiz 1849'da "Vekayı Tıbbiye" adı ile çıkarılmıştır. 1849-1923 arası Osmanlı Tıp dergilerinin (Eczacılık, Diş ve Veterinerlik hariç) sayısı 45'te kalırken, 1923-73 arasında 247 tıp dergisi çıktığı bildirilmiştir (2).

1987'de yapılan bir araştırmada ise aktif yayıncılığını sürdüren 63 tıp dergisi olduğu belirlenmiş, erişilemeyen ve yeni çıkan dergilerin bulunma olasılığı ile bu sayının 100'e yakın olduğu tahmin edilmiştir (5).

Ülkemizde en uzun ömürlü dergi Gülhane Tıp Akademisi Bülteni (GATAB) dir. Bu dergi 1871'de "Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye" adı ile ve "Vekay-ı Tıbbiye"den sonraki 2. tıp dergisi olarak çıkarılmaya başlamıştır. 1921'de ismi "Askeri Tıp Mecmuası" ve 1931'de "Askeri Sıhhiye Mecmuası" olarak değiştirilmiştir. 1949'da "Askeri Sıhhiye Dergisi" adını alan derginin şimdiki ve son adı 1956'da verilmiş, böylece 4 isim değişikliğine uğramıştır. Bu derginin 120 yıldır çıkmakta olduğu söylenebilir.

Ara vermeksizin en uzun süre yayınlanan ikinci dergi 1925'te "Tedavi Notları" adıyla çıkmaya başlayan ve 1935'te "Dirim" adını alan dergidir. "Dirim" gerek ülkemizde 50 yıllık konu ve yazar indeksi (Bibliyografya) (10) bulunan tek tıp dergisi olması ve gerekse en yüksek tirajda (16.000) basılması gibi özellikleri bakımından tıp dergilerimiz arasında özel bir konuma sahiptir.

İZMİR'DEKİ TIP DERGİLERİNİN TARİHÇESİ

İzmir'deki Tıp Dergileri 3 grupta incelenmiştir:

1. Grupta geçmişte çıkarılan, kısa veya uzun sürelerden sonra kapanma zorunda kalan dergiler (Tablo 1).

2. Grupta İzmir Emniyet Müdürlüğüne kayıtlı olan ancak çıkıp çıkmadığı öğrenilemeyen dergiler (Tablo 2). Bunlardan "Akupunktur"un çıkarılmadığı editöründen öğrenilmiştir.

3. Grupta halen çıkarılmakta olan dergiler (Tablo 3).

Makalemizin bu ilk bölümünde 1. ve 2. gruptaki dergiler incelenecek, 3. grupta yer alan dergiler ise ikinci bölümde ele alınacaktır.

İzmir'de yayınlanan ilk Tıp Dergisi "Hıfzussıhha" 23 Nisan 1908'de Ethem Bey tarafından haftalık olarak çıkarılmış ve adından anlaşılacağı üzere halk sağlığı ile ilgili bir dergidir. Hıfzussıhha'nın yayın hayatı 9 ay gibi kısa bir süre sonunda aynı yılın Aralık ayında son bulmuştur (6). Halen çıkmayan dergilerden ilk 3'ü dışındakilerin herbiri tarafımızdan (E. Akççek) görülmüştür. Görülmeyen dergiler konu ile ilgili makalelerden aktarılmıştır.

İzmir'de Tabip Odalarınca ilk dergi 1930 Ekiminde "İzmir Kliniği" adıyla çıkmış, 10 yıl gibi uzun bir süre içinde 7 cilt yayınlanmışsa da kapanmaktan kurtulamamıştır.

İzmir'in ilk ihtisas (brans) dergisi 1960'ta Ege Tıp Fakültesi Cildiye Kliniği Kurucusu Dr. Cemal Gezen tarafından çıkarılmış, 2 yıl içinde 5 sayı basıldıktan sonra kapanmak zorunda kalmıştır.

İzmir'de ilk yabancı dildeki (İngilizce) dergi 1972'de Ege Tıp Fakültesi bünyesinde "Aegean Medical Journal" (Ege Tıp Dergisi) adıyla çıkarılmış, 13 yıl gibi uzun bir süre yayınlanan dergi 1984'te son bulmuştur. Bu dergi, kapanan 18 dergi arasında en uzun ömürlü olma özelliğini kurum (Ege Tıp Fakültesi) desteğinde çıkarılmasına borçludur.

TABLO 1: KAPANMIŞ DERGİLER

	<u>TARİH</u>	<u>EDİTÖR</u>	<u>KONU</u>	<u>CİLT SAYISI</u>	<u>YILLIK SAYI</u>
HIFZUSSİHHA (6)	1908	ETHEM	HS	–	(26) X
İZMİR TIP MEC (2)	1920	Ali HAYDAR Nevzat EŞREF	–	–	–
SIHHİ CİDAL (2)	1923–8	–	–	–	–
SIHHAT	1923(?)–31	Behçet SALİH	HS	–	–
İZM KLİNİĞİ	X.1930–9	Hasan YUSUF Hüseyin HULKİ	TABİP ODASI	7	4
İZM KLİNİK DERG	II. 1946–7	Lebit Fehmi YURTOĞLU	–	–	–
SAVAŞ	1.1.1948– 1.3.1952	Ali Halim BAYER	VEREM SAVAŞ	6	(26) X
ACTA MED (İZMİR) Tıp Hareketleri	IV.1948– XII.1950	İlhami AKÇAKOYUNLU Reşat T. KINACIGİL Hakkı BERKMEN Ragıp AKÇAKOYUNLU	–	3.	(12) X
EGE TIP CEMİYETİ MEC.	I.VII.1960–9	Şükrü KAYMAKÇALAN	–	5	–
DERMATOLOJİ BÜLTENİ	1960–1	Cemal GEZEN	B	–	(5) X
JİNEKOLOJİ VE OBSTETRİK	1961–4	Haluk TAVMERGEN Ertuğrul YALÇINDAĞ	B	4	6
EGE ACTA MED	1967	İlhami AKÇAKOYUNLU Reşat T. KINACIGİL Hakkı BERKMEN	–	–	(1) X
EAGEAN MED J (İng)	1972–84	Ege Tıp Fakültesi	G	13	2
EURİAM BÜLT.	1972–6	Ermin Faik ÜSTÜN Ege Üniv Radyo İzotop Araştırma Merk.	B	2	–
PRATİSYEN	1973–4 (?)	Ege Tıp Talebe Cem.	G	–	–
ANK–İZM TAB OD BÜLT.	X.1975–X.77	Tabip Odası	H	–	(25) X
TÜRK GASTRO ENTEROLOJİ DERG.	I.80–81	Namık Kemal MENTEŞ	B	2	4
ÇAĞDAŞ HEKİM	1987	Tab. Odası	H	–	(6) X

HS= Halk Sağlığı

B= Branş

G= Genel

Hf= Hafta

( )^X = Toplam Sayı

İzmir'de 1908-91 arasında çıkan ve artık yayın hayatını sonlandırmış 18 derginin incelenmesinde (Tablo 1); 3'ünün haber, 2'sinin halk sağlığı ve 4 branş dergisi, geri kalanların ise genel tıp ağırlıklı olduğu dikkati çekmektedir.

Branş dergileri Cildiye, Jinekoloji ve Obstetrik, Gastroenteroloji ve Radyoizotop konularında yayınlanmıştır.

Kapanan dergilerin 11'i şahıs çabası, 7'si kurum ve dernek desteğinde çıkarılmıştır.

Bunu izleyen en uzun ömürlü iki dergi 10'ar yıl faaliyet göstermiştir. Bunlar İzmir Kliniği (1930-39) 7 cilt ve Ege Tıp Cemiyeti Mecmuası ise (1960-69) 5 cilt olarak çıkarıldıktan sonra yayınlanmalarına son veril-

miştir.

Öğrenci gayretiyle çıkan ilk tıp dergisi - aslında bir gazete olan- "Pratisyen"dir. 1974 yılında 1 yıl süreyle ancak birkaç sayı çıkarılmıştır.

Görüldüğü gibi geçmişte İzmir'de yaşayan hekimlerden bazıları ve bazı tıp cemiyetleri dergi yayınlama konusunda girişim ve çabalar göstermiş ancak, finans ve okuyucu desteği bulamadıklarından kapanmak zorunda kalmışlardır.

Hatta kurulma aşamasında iken muhtemelen çıkmama kararı alınmış 4 derginin müracaatları Emniyet Müdürlüğü kayıtlarından çıkarılmıştır (Tablo 2).

TABLO 2 : KAYITLARDA (*) GÖZÜKEN VE ÇIKTIĞI KUŞKULU DERGİLER

İSİM	SORUMLU	DURUMU
GENÇ HEKİM KLİNİK	N.Yentürk, T. Şahbaz	Bilinmiyor
SAĞLIKLI KALIN AKUPUNKTUR	H. dedeler, A. Mengez	Bilinmiyor
	M. Köse, A. Kara	Bilinmiyor
	A. Bilen	Çıkmadı

(*) İzm. Emn. Md.

Eski dergilerde yeralan makaleler o günlerin tıbbi anlayış ve düzeyi hakkında bir belge ve tarihçe niteliği taşırlar.

Ancak bu konuda İzmir'de yayınlanmış eski tıp dergilerimizin basılmış tüm sayı ve ciltlerinin eksiksiz bir koleksiyonu henüz hiçbir kütüphanemizde yoktur.

Bu koleksiyonun oluşturulması için ilimizdeki fakültelerde bulunan Tıp Tarihi Bilim Dalı görevlilerinin önderliğinde bir kampanya açılması ve bu dergileri elinde bulunduran meslekdaşlarımızın bu kampanyaya başış yapmaları sağlanmalıdır.

Eski İzmir Tıp Dergilerinden oluşturulacak bu koleksiyon kütüphanecilik ve tıp bilimi açısından incelenip, konu ve yazara göre indekslenerek araştırmacıların hizmetine süratle sunulmalıdır.

(DEVAM EDECEK)

KAYNAKLAR

1. Taşkiran N. Belgelerle ilk Türk Tıp Dergisi *Vekayi-i Tıbbiye Haseki Tıp Bülteni*. 1968; 6 (2): 103-16.
2. Şehsuvaroğlu B. *Türkiye'de Sağlıkla ilgili olarak yayınlanan periodikler. İstanbul Tıp Fak Mec.* 1973; 36 (1): 169-98.
3. Kurtulan I. *Tarihte Türk Tıp Basımı. Toplum ve Hekim*. 1984; 6 (33): 57-60.
4. Kazancıgil A, Solok V. *Türk Tıp Dergileri ve Süreli Yayınlar üzerine Analitik bir inceleme (1894-1981). Cerrahpaşa Tıp Fak. Derg.* 1981; 12: 373-82.
5. Kartoğlu Ü, Hoşgeçin K. *Türkiye'de tıbbi dergiler. Sağlık ve Toplum*, 1990; (3): 38-40.
6. Dinç G. *Arap Harfleri ile Türkçe basılmış Tıbbi Süreli yayınlar üzerine bir inceleme. Tıp Tarihi Araştırmaları*, 1990; (4): 16-40.
7. Kızıldağı S. *Türkiye'de Tıp Mecmuaları hakkında. Dirim*, 1945; 20 (3-4): 71-2.
8. Bayat A H, Özgüven Ö. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. Birinci 10 yıllık fihristi (1962-1971)*. İzmir. Ege Üniv. Matb. 1977.
9. Günhan C. *İzmir Devlet Hast. Mec. 10 Yıllık Fihrist 1963-72*. İzmir Karınca Matb. 1973.
10. Frik F. *Dirim (1925-75) 50 Yıl Bibliografisi. İstanbul Yörük Matb.* 1976.